

налу з наданням йому функцій добору, підготовки та навчання працівників, тобто до функцій обліку та контролю додати функції планування, аналізу, організування, мотивування та регулювання [1, 2]. Дослідження за цією методикою можуть проводити як спеціальні консультуючі фірми, так і відділи всередині підприємства, які займаються стратегічним розвитком підприємства і діяльністю по удосконаленню його організаційної структури. Багато з них формують власні внутрішні анкети для аналізу та діагностування організації у вигляді докладних списків питань, на які може опертися менеджер-консультант при плануванні та виконанні дослідницької роботи.

Будь-яке підприємство має потребу в систематичних і дійових засобах контролю і виміру ефективності його функціонування, виміру наявного потенціалу для удосконалення організації і управління, підвищення рівня керованості, впровадження нової продукції, технологій, засвоєння нових ринків. Запропонована методика дає керівництву інструментарій для вияву сильних і слабких сторін у діяльності підприємства. Рейтинги, отримані в результаті оцінки організаційно-функціональної ефективності підприємства – це комплексна характеристика як загальної політики підприємства, так і політики всередині відділів. Вони спрямовані на підготовку та прийняття управлінського рішення при необхідності конкретних змін в організаційній структурі підприємства та його подальшого успішного розвитку.

1.Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навч. посібник. – Львів: Нац. ун-т “Львівська політехніка”, “Інтелект-Захід”, 2002. – 228 с.

2.Мартыненко Н. Технология менеджмента: Учебник для студентов высш. уч. заведений. – К.: МП «Леся», 1997. – 800 с.

3.Свтушевський В.А. Основы корпоративного управления: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 317 с.

4.Мильнер Б.З. Теория организаций. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 336 с.

5.Гибсон Д., Иванцевич Д., Доннели Д. Организации: поведение, структуры, процессы: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 662 с.

6.Игнатьева А.В., Максимцов М.М. Исследование систем управления: Уч. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 157 с.

Отримано 15.05.2003

УДК 330.133.3

Є.В.ДОНЕЦЬ

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

ВПЛИВ ЦІНОВИХ ДЕФОРМАЦІЙ НА ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ В УКРАЇНІ

Доводиться, що економічні процеси в Україні й регіонах характеризуються значними ціновими деформаціями. Це, в свою чергу, стає однією з причин нерівномірності в

розподілі ресурсів і прибутків, порушує соціальну рівновагу, стає на перешкоді сталого розвитку. Пропонується необхідність застосування стратегічного підходу до встановлення доцільного паритету цін.

Під час виступу на науково-практичній конференції “Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України”, що відбулася 20-21 лютого 2003 р. в Національному технічному університеті “Київський політехнічний інститут”, Президент України Л.Д.Кучма звернув увагу на те, що *“в межах діючої моделі економічної політики широко-масштабна технічна та технологічна модернізація національної економіки є неможливою... йдеться про можливість втрати науково-технічного та високотехнологічного потенціалу, розширене відтворення якого вимагає адекватної економічної політики... Існуюча ситуація не гарантує нам головного – забезпечення сталого зростання та прискореного подолання на цій основі розриву в обсягах ВВП на душу населення між Україною і країнами Заходу.”* Л.Д.Кучма підкреслив, що існує *“об’єктивна необхідність принципової корекції економічної політики”*, яка *“має бути сконцентрована на головному – на застосуванні механізмів структурно-інноваційного оновлення економіки”* [6].

На думку д.е.н. А.Г.Семенова, питання забезпечення стійкого розвитку виробничого потенціалу зводиться до забезпечення розширеного відтворення в регіонах України. Досягнення цієї мети потребує вирішення питання встановлення розумних і соціально ефективних механізмів формування цін, що мають безпосередній вплив на функціонування відтворювальних процесів у регіонах України.

Слід зазначити, що питання формування цін та оцінки активів привертає увагу багатьох вітчизняних авторів. Над методикою визначення ринкової вартості українських підприємств працюють науковці з Придніпровської державної академії будівництва та архітектури професор В.Т.Вечеров і Т.В.Перекупнєва. Питання встановлення цін досліджує киянин к.е.н. А.Длігач. У Київському національному економічному університеті ефективність цінових заходів за допомогою математичних методів останнім часом досліджував В.Л.Коринєв, цінову політику на енергетичному ринку вивчав Б.С.Серебренников. Питання оцінки й переоцінки запасів на підприємствах у світлі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку аналізували Л.В.Харакоз та Л.В.Залигіна (Дніпропетровський національний університет).

Разом з тим загальний вплив недосконалої цінової політики і недоліки обліку за вартісними показниками на розвиток та переміщення продуктивних сил України вивчені недостатньо. Вплив деформацій у категоріях “ціна” та “вартість” на відтворювальні процеси в національній економіці потребує окремої уваги.

Іноземна валюта в багатьох випадках перебрала на себе функцію виступати загальним мірилом вартості на національній території. Вартість національної валюти поставлено в залежність не від наявних природних ресурсів, накопичених багатств і виробленої продукції, а повністю визначається доларовою масою на валютному ринку країни і попитом на неї.

Ми фактично підтримуємо й посилюємо економіку США своїм національним багатством і продуктами своєї праці – наша довіра до американського долара – це наша праця, яку ми віддаємо в обмін на іноземну валюту.

Переважна довіра до іноземної валюти – це недовіра до національної валюти. Це є чи не найгіршим явищем у вітчизняній економіці. У пам'ять українського народу запала гіперінфляція 1993-1994 років, яка ще зовсім недавно була абсолютно реальним явищем. Для більшості наших громадян грошова одиниця України (купон чи гривня) пов'язана з інфляцією і з додатковою емісією.

Таке становище на грошовому ринку примусило Кабінет Міністрів України опублікувати Постанову від 18 грудня 1998 р. №1998 "Про удосконалення порядку формування цін", в якій встановлено: "Формування, встановлення та застосування суб'єктами підприємництва вільних цін на території України здійснюється виключно у національній грошовій одиниці. Вважати під час формування цін обґрунтованим врахування витрат у доларовому еквіваленті лише в частині імпортної складової структури ціни."

Приймаючи цю постанову, Кабінет Міністрів України вів боротьбу з наслідком (використання долара як міри вартості) замість того, щоб знешкодити причину (недовіру до національної валюти).

Про таку недовіру також свідчить наступний рядок з "Правил надання довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі" [15]: "За еквівалент розрахунків при визначенні обсягу коштів або сільськогосподарської продукції, що підлягають сплаті в рахунок погашення кредиту та відсотків за користування ним, береться 1 кг живої маси великої рогатої худоби за орієнтовними цінами на час укладення кредитної угоди з уточненням в подальшому на час видачі та погашення кожної частини кредиту."

Крім того, долар США міцно тримається на нашому ринку з причини "прив'язки" до нього національної валюти. "Це є основна валюта ризику української економіки, бо 76% експортних і 72% імпорتنих контрактів українських підприємств укладається саме в доларах," – підкреслив Голова НБУ С.Тігіпко [12].

На погляд радника з макроекономічних питань Гарвардського інституту міжнародного розвитку Д.Снелбекера, “в цілому у вас (в Україні – прим. авт.) ще соціалізм: ціни в Україні не несуть такої інформації, як на Заході. Вони не є чоловим елементом купівлі-продажу. Торгувати можна і без них” [7].

До початку 1999 р. постійна інфляція робила номінальну оцінку неактуальною, необхідною була реальна оцінка з урахуванням інфляційних очікувань і впливів.

Як виходить з аналізу економічного середовища в регіонах України, на перешкоді формування механізму реальних, економічно доцільних цін стоять такі чинники:

- навмисне приховування реальних цін з метою досягнення певними суб'єктами господарювання конкурентних переваг шляхом нечесної торгової практики, використання монопольного становища, оптимізації оподаткування;
- мала конкурентоспроможність і неефективність багатьох галузей вітчизняного господарського механізму, які, здебільшого, визначають спеціалізуючу направленість окремих регіонів України;
- низька платоспроможність населення, яку доводиться підтримувати на мінімальному рівні за рахунок неефективного механізму пільг і субсидій;
- знаходження України на “периферії” світогосподарського товарообмінного комплексу, внаслідок чого українські підприємці і держава вступають в міжнародне експортно-імпортне співробітництво не на рівних умовах з економічно розвиненими країнами;
- переважний розвиток протягом тривалого часу торговельно-посередницької сфери в ущерб виробництву товарів та послуг, внаслідок чого сформувались активні й економічно потужні фінансово-посередницькі структури, метою діяльності яких є виведення прибутків, фінансових та інших активів з підприємств, що беруть безпосередню участь у створенні національного доходу, до посередницьких, офшорних та інших подібних структур;
- нерівномірність співвідношення промислового й аграрного виробництва в регіонах України.

Виробники приховують реальну ціну та собівартість від податківців, бо сукупний фіскальний тиск на економічного агента у вітчизняній економіці є надмірним. Деформація цін використовується в механізмах оптимізації оподаткування господарюючих суб'єктів і в приватизаційних процесах. Ці аспекти вивчення цінових деформацій передбачають їх глибоку теоретичну базу. Теорія ціни (вартості, цінності) австрійської школи (маржиналістів) стала міцною науковою основою

теорії перекладання. На погляд В.Твердохлебова, теорія граничної корисності відкрила новий період наукового тлумачення проблем перекладання податків. Питання перекладання податків (яке використовується в сучасній вітчизняній економіці як один з напрямків оптимізації оподаткування в господарській діяльності економічних агентів) глибоко досліджено відомим представником італійської економічної школи М.Панталеоне і професором Колумбійського університету Е.Селігманом [4].

Офіційні статистичні показники не дають повної картини про реальне підвищення цін. Рівень цін на значну кількість товарів та послуг регулюється законодавчими й нормативними актами, виробники таких товарів та послуг отримують компенсації. Наприклад, в житлово-комунальному господарстві витрати на виробництво перевищують вартість наданих послуг. Як підкреслили одеські науковці І.В.Бедний і Л.А.Павловська, в умовах командної системи за комунальні послуги населення сплачувало близько 20% їх вартості, інші 80% приплачувала держава [1]. Деформація цін, що існує і сьогодні, заважає встановленню “еквівалентної залежності між кількістю і якістю комунальних послуг, їх вартістю і тарифами”. У результаті, в 2002 р. підприємства житлово-комунального господарства України отримали збитків більше як на 650 млн. грн. [9]. Механізм субсидій та пільг, призначенням якого є пом’якшення соціального навантаження на найбідніші верстви суспільства шляхом адресної допомоги, є недосконалим і “нічого спільного не має з ринковою економікою, а також порушує Конституцію України, відповідно до якої громадяни є рівними перед законом” [1].

У 1996 р. в Україні, при середній собівартості виробництва 1 т зерна 99 грн., зерно продавалось за такими середніми цінами [3, с.195]:

- заготівельним організаціям (державі) – по 220 грн.,
- населенню в рахунок оплати праці – по 97 грн.,
- на ринках і в магазинах – по 164 грн.,
- по бартеру і в інших операціях – 174 грн. за 1 т.

У 1998 р. ціни на сільськогосподарську продукцію, реалізовану за бартером, були на 25-50%, а на вовну – вдвічі нижче порівняно з цінами продажу сільськогосподарської продукції заготівельним організаціям. У промисловості в 1995 р. “взаємозалікові” ціни були вище “грошових” на 20-30, на початку 1996 р. – вже на 50-70, а на початку 1998 р. – на 100-150%.

Розрахунок собівартості продукції в Україні протягом тривалого часу не відображав реальних витрат на виробництво. Як дослідив київський науковець О.М.Брадун при вивченні обліку витрат на гірничодобувних підприємствах, “фактичні затрати на видобуток руди не

співпадають з дійсними затратами виробництва, тому що затрати на виробництво продукції виражаються в ній не прямо в робочому часі, а в грошовій формі у вигляді затрат на основні й допоміжні матеріали, паливо, енергію, амортизацію по цінах, що, як правило, відхиляються від їх вартості.

Зміна цін на матеріальні запаси виробничого призначення допускає відхилення цін від вартості, що негативно впливає і на рівень виробничої собівартості...

Без відповідного приведення різних у часі затрат у співставленні значення, показник виробничої собівартості продукції не може бути об'єктивним" [2].

На такому фоні вугільна промисловість України отримує дотації (державну підтримку) на перевищення собівартості над ціною. За програмою "Вугілля України" сума цих дотацій на десять років дорівнюватиме 5,4 млрд. грн., що становитиме 5,4 грн. в розрахунку на 1 т рядового вугілля, а на 1 т товарної вугільної продукції 7,5 грн. Як вважає д.т.н. В.І.Саллі, "сам факт існування держпідтримки є наслідком порушення принципів ціноутворення на продукцію вугільної промисловості як видобувної галузі. Однак враховуючи, що вугільна галузь є базовою галуззю і підвищення цін на вугілля приведе майже до загального підвищення цін, ймовірно, зараз немає сенсу ставити питання про негайну і повну відмову від держпідтримки ... Корінний недолік державної підтримки в тому, що вона закріплює паразитуючі напрямки і не стимулює використання внутрішніх резервів на підвищення ефективності праці. Останнє є найбільш важливим" [8].

На думку Голови Спеціальної контрольної комісії Верховної Ради з питань приватизації В.Семенюк [10], "в Україні лише мізерна частина (майже сім відсотків) угод з купівлі-продажу акцій здійснюється на організованому фондовому ринку, більшість дрібних акціонерів змушені продавати свої акції за номінальну, або й нижчу вартість, бо відсутня інформація про котирування акцій... Грошові розрахунки за угодами з цінними паперами здійснюються в офшорних банках, обминаючи українську банківську систему... У державі немає жодної фондової біржі, яка визначала б реальну вартість акцій! А це перетворило самі акції з посвідчення права власності на частку приватизованого майна на нічого не варті папірці. Про яку ефективність виробництва може йти мова, якщо сьогодні навіть власник не знає реальної вартості майна, яке йому належить?"

Аналітик Укрсоцбанку А.Л.Чередник опублікувала результати аналізу можливостей підвищення привабливості інвестиційних пропозицій діючих промислових підприємств. У процесі досліджень було

доведено, що “причиною різких змін значення показника ступеню зносу є недооцінка (несвоєчасна і неповна індексація) наявних основних фондів, внаслідок чого вартість нововведених основних фондів викривила реальну вартісну оцінку всіх основних фондів. Так, в 1993 р. вартість зносу основних промислово-виробничих фондів (ОПВФ) на початок року становила 2385 млрд. крб., введено протягом року на – 71810 млрд. крб., вибуло – 1002, на кінець року було на 73193 млрд. крб. Очевидно, що вартість введених протягом року фондів головним чином вплинула на вартість ОПВФ на кінець року, хоча в фізичному сенсі нововведені фонди становили зовсім незначну частину від наявних на початок року... Значення показника частки амортизаційних відрахувань у витратах на виробництво продукції свідчить не про зміну ролі ОПВФ у виробництві продукції, а про відставання змін (індексації) їх вартості по відношенню до зростання цін і тарифів на інші складові витрат на виробництво... Індиксація основних фондів відставала від темпів інфляції... Вартість нововведеної одиниці основних фондів багаторазово перевищувала вартість подібної наявної одиниці. Така невідповідність тривала багато років і повністю викривила вартісну оцінку основних фондів, відновити яку в сучасний момент практично неможливо...

Залишкова вартість основних фондів на сьогодні значно занижена, а величина зносу завищена. Дані показники не можна використовувати за основу при прийнятті будь-яких інвестиційних рішень...

Додаткового викривлення в облік зносу внесла зміна норм амортизаційних відрахувань і розрахунок їх з використанням понижуючих коефіцієнтів...

Оцінити рівень фондовіддачі або фондомісткості можна лише за власними розрахунками... Реальна оцінка ОПВФ і обладнання повинні стати одним з важливих аргументів підвищення привабливості інвестиційних пропозицій.

Аналіз 71 інвестиційного проекту підприємств основних галузей промисловості показав, що в 29 проектах не передбачено ніяких попередніх гарантій інвесторам. Найбільш часто пропонується таке забезпечення, як майно підприємств. Але без переоцінки майна такі гарантії інвесторам не можуть сприйматись серйозно” [11].

Цінові диспропорції можна спостерігати і в зовнішньоекономічній сфері. Особливістю світової економічної системи в цілому сьогодні є повністю нееквівалентний обмін ресурсів і витраченої праці між її наявними складовими – так званими “ядром” і “периферією”. У світових масштабах “ядро” – це США та інші країни “великої сімки”, “периферія” – всі інші країни. Відмінність полягає в тому, що “ядро” самовід-

творюється за рахунок ресурсів, які споживає, головним чином, з “периферії”. Нееквівалентність обміну характеризується тим, що країни і компанії “ядра” (фактично звідси виходять всі крупні транснаціональні корпорації і світові фінансові структури) мають змогу диктувати умови обміну. Маючи монополію на певні нові технології та досягнення науково-технічного прогресу, вони закладають в ціну товару, запропонованого до обміну, інтелектуальну ренту або інші складові, що визначаються монополією на розробку і освоєння нових технологій. Країни “периферії” змушені надавати в обмін те, чим вони володіють – природні, сировинні й трудові ресурси. Ознакою приналежності країни до “периферії” є, перш за все, її нездатність до самовідтворення як інтелектуального, так і промислового потенціалу. Саме тому такі країни змушені входити в процес глобального економічного обміну на заздалегідь не вигідних умовах. Відповідно до вказаної моделі світового устрою всі вони знаходяться в типових економічних пастках, що характерно для периферії в цілому.

Пасткою для країн “периферії” є сировинна або вузька промислова спеціалізація. Це участь у світовому економічному обміні як експортера природних ресурсів, сировини і комплектуючих в обмін на інфляцію, а також перманентна нездатність до самовідтворення і консолідації національних ресурсів через їх підконтрольність суб’єктам “ядра”.

Україна в світовому розподілі праці на сьогоднішній день також знаходиться на периферії. Найбільшу небезпеку для нашої країни мають “енергетична пастка” і пастка боргової кризи, яка визначається тим, що країни “ядра” експлуатують своє монопольне право на емісію світової валюти. Не маючи власних фінансових ресурсів, Україна змушена звертатись по зовнішню допомогу. Але, як показує практика, така політика є неефективною.

Використовуючи залежність країн периферії, “центр” всіляко експлуатує більш слабкі економіки. Так, “унаслідок приватизації держава фактично втратила контроль над виробництвом у переважній більшості базових галузей промисловості та сфер діяльності, окрім видобування енергетичних ресурсів... приватизація стратегічно важливих об’єктів іноземними (передусім російськими) інвесторами здійснюється за демпінговими цінами. Незважаючи на те, що загальна сума прямих іноземних інвестицій в Україну з Росії не перевищує 500 млн. доларів США, її представники контролюють цілі галузі промисловості в Україні” [10].

На зовнішніх ринках найбільш бажаною продукцією з України є сировина та напівфабрикати. На цю продукцію країни-імпортери встановлюють стимулюючі тарифи, стосовно ж готової продукції діє ціла

низка антистимулюючих заходів. До цього треба додати антидемпінгове протистояння та застосування інших засобів нетарифного регулювання, що робить українську готову продукцію “небажаним” гостем на світовому ринку.

На деформацію цін у вітчизняній економіці звертали увагу багато науковців. Загалом недосконале формування цін є ознакою всіх перехідних економік. Ліквідація перекосів в еквівалентності обміну є поступовим процесом. Важливе значення в цьому аспекті має можливість незалежного, без огляду на іноземних виробників і постачальників здійснення господарської діяльності всередині країни. У цьому питанні цін залежне від вирішення питань енергетичної незалежності України, корпоративного управління, від врегулювання основних протиріч зовнішньоекономічної діяльності. Необхідним є програмування розвитку відтворювальних процесів у регіонах України. Розвиток продуктивних сил є залежним від створення такого господарського механізму у вітчизняній економіці, при якому почнеться значний розвиток виробничих процесів.

Недосконалий процес приватизаційного перерозподілу майна, висока прибутковість спекулятивно-торговельних операцій, непослідовна і, як наслідок, не завжди ефективна промислова і аграрна політика продовжують розбалансовувати економіку країни, заважають розвитку продуктивних сил через складні механізми обігу капіталів (акціонерного, грошового, банківського, торгового, фіктивного, промислового).

За висновками міністра аграрної політики України С.Рижука [5], “основна частина грошей осідає у переробників і в торгівлі. Загалом саме переробні підприємства мають великий вплив на цінову політику, диктуючи селянам ціну”. Значна залежність України від енергетичних і паливних ресурсів призводила подекуди до того, що 1 літр молока в Україні міг коштувати вчетверо дешевше за літр бензину або дизельного палива. В квітні 2003 року кілограм дизельного палива коштував селянам 2,5 кілограмів молока, одна тонна складнозмішаних мінеральних добрив коштувала стільки, як минулого літа чотири тонни зерна. Ціна шини до заднього колеса трактора МТЗ еквівалентна ціні корови. Диспаритет цін є чи не основним гальмом розвитку в аграрному секторі економіки.

Таким чином, на шляху реалізації нового етапу інноваційного розвитку вітчизняної економіки, проголошеного Президентом України Л.Д.Кучмою на науково-практичній конференції “Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України” 21 лютого 2003 р., серед інших перепон стоїть недосконалість механізму формування цін, застаріла методика визначення цінових і вартісних показників у вироб-

ництві. Вміле користування ціновими й вартісними показниками дозволяє маніпулювати при розподілі доходів і сегментації їх рівня, оптимізувати податкове навантаження на економічних агентів, що часто призводить до порушення принципів соціальної справедливості.

На наш погляд, принципово важливим є включення в комплекс стратегічного прогнозування і створення регіональних програм соціально-економічного розвитку завдань прогнозування і планування поступового зменшення та ліквідації цінових деформацій. Неврахування цієї ланки в стратегічному плануванні несе небезпеку поверхневого реформування і ставить під загрозу реалізацію соціальних завдань нового етапу сталого інноваційного розвитку економіки України та її регіонів, оскільки цінові механізми мають спроможність згладжувати й зводити до мінімуму вплив державних і регіональних органів влади на господарську діяльність економічних агентів.

1.Бедний І.В., Павловська Л.А. Еквівалентність розрахунків – одна з основ ринкової економіки // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип.169. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – С.3-8.

2.Сучасні підходи до розвитку фінансового обліку затрат на гірничодобувних підприємствах // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип.145. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С.39-42.

3.Генкин А.С. Денежные суррогаты в российской экономике. – М.: Альпина, 2000. – 463 с.

4.Каламбет С.В. Развитие теории распределения та перекладання податків // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип.148. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С.26-32.

5.Краснодемська З. Через ринок – до добробуту // Урядовий кур'єр, №54, 22 березня 2003 р. – С.6.

6.Кучма Л.Д. Утверджувати інноваційну модель економічних перетворень: Виступ на науково-практичній конференції 21 лютого 2003 року // Урядовий кур'єр, №36, 25 лютого 2003 р. – С.3-5.

7.Опрышко О. Интервью с Дэвидом Снэлбэкером // Бизнес Н.Ф.П.Т. – 15 февраля 1999 г. - № 7(318). – С.9.

8.Салли В.И., Сытник В.В. О повышении эффективности использования бюджетных ассигнований в угольную промышленность Украины // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип.169. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – С.93-100.

9.Селецький П. Без боргів – це реально // Урядовий кур'єр, №53, 21 березня 2003 р. – С.5.

10.Семенюк В. Десятирічний процес приватизації та його наслідки // Голос України, №45-46(3045-3046), 12 березня 2003 р. – С.29-30.

11.Чередник А.Л. Возможности повышения привлекательности инвестиционных предложений действующих промышленных предприятий // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Вип.145. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002.– С.13-22.

12.Гривня зберігає стабільність // Урядовий кур'єр, №56, 26 березня 2003 р. – С.1.

13.Орієнтир – життєві потреби суспільства // Урядовий кур'єр, №43, 6 березня 2003 р. – С.5-6.

14.Економіка України за січень-лютий 2003 року // Урядовий кур'єр, №55, 25 березня 2003 р. – С.6.

15.Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 1998р. №1597: Постанова КМУ від 14 лютого 2001 р. №145. - п.6 змін.

Отримано 18.04.2003

УДК 330.115

А.А.ЕГОРШИН, канд. техн. наук, Л.М.МАЛЯРЕЦ, канд. экон. наук
Харьковский государственный экономический университет

МОДЕЛИРОВАНИЕ ИНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗАТЕЛЯ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСА ПРЕДПРИЯТИЯ

Разработана методика оценки конкурентного статуса предприятия с помощью функций желательности. Предложена иерархическая структура комплексных показателей для оценки уровня конкурентного статуса в целом и его отдельных аспектов.

Достаточный конкурентный статус предприятия является важнейшим условием его выживания и процветания в конкурентной среде.

Существуют различные подходы к определению понятия и оценки конкурентного статуса предприятия [1-4]. Во всяком случае, этот статус определяется большим числом показателей разной физической природы и размерности (измеренных в разных шкалах). Тем не менее, для сравнительного анализа желательно (и даже необходимо) ввести комплексную оценку, которая позволяет охарактеризовать конкурентный статус конкретного предприятия одним числом.

Таким образом, необходимо разрешить проблему построения комплексных показателей качества. Чаще всего для комплексной оценки многомерной системы используют характеристики типа школьного «среднего балла», которые основаны на объединении частных оценок качества по каждому признаку в виде среднего арифметического или взвешенного среднего. Такие характеристики используются не только для оценки знаний учащихся. Известны подобные подходы для оценки качества почв, таксономический показатель В.Плюты [5] для определения уровня развития экономического объекта и т.п. Все эти характеристики, основанные на вычислении среднего (среднего взвешенного), имеют существенные дефекты. Приведем простой пример. Предположим, один абитуриент получил по разным предметам следующие экзаменационные оценки: 5, 5, 5, 5, 2. Совершенно очевидно, что общий итог неудовлетворителен – абитуриент даже не участвовал в конкурсе. В то же время сумма набранных баллов у него очень высокая (она равна 22) и больше, чем для абитуриента, который получил по всем предметам 4. В действительности, даже абитуриент, который по-